didaskalia
gazeta teatralna

Z numeru: **Didaskalia 168**
Data wydania: kwiecień 2022
Źródło:
https://didaskalia.pl/pl/artykul/bioparametryzacja-postantropocentryzm-i-estetyka-postafektywna-czyli-sztuka-biometryczna

/ teatr w książkach

Bioparametryzacja, postantropocentryzm i estetyka postafektywna, czyli sztuka biometryczna

Urszula Pysyk

Ewelina Twadroch-Raś, *Sztuka biometryczna w perspektywie filozofii post- i transhumanizmu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2021

Współczesne nurty szeroko rozumianych sztuk wizualnych i performatywnych, sytuujące się na pograniczu nauki i działań artystycznych, dynamicznie się rozwijają. Ze względu na swoją złożoność są wyzwaniem metodologicznym, które Ewelina Twardoch-Raś podejmuje w ramach nurtu nazywanego sztuką biometryczną. Mimo że jest to dość nowa dziedzina, autorka wywodzi ją z dawniejszych praktyk artystycznych, medycznych i quasi-medycznych, związanych przede wszystkim z rozwojem technik obrazowania medycznego, diagnostyki i parametryzacji ciała. Zalążków omawianego nurtu szuka w antycznym postulacie dbania o zdrowie. Jest on

do pewnego stopnia odpowiednikiem współczesnej praktyki monitorowania czynności życiowych, wspomaganych przez *wearable technologies*. Nieoczywiste źródła niektórych narzędzi, niezwykle interesująca i przekonująca argumentacja oraz autorskie rozwiązania metodologiczne, porządkujące i uzupełniające dotychczasową literaturę przedmiotu sprawiają, że książka Eweliny Twardoch-Raś wydaje się pozycją wyjątkową. Sztuka biometryczna, sytuująca się na pograniczu biologii, medycyny, technologii, cyfryzacji i innych dziedzin aktywności ludzko-nieludzkiej, poddana jest przez autorkę analizie nie tylko poprzez partykularne przykłady. Twardoch-Raś tworzy własną definicję i wstępną typologię sztuki biometrycznej, którą wypełnia luki w dyskursach toczących się wokół nurtów artystyczno-naukowych.

Już we wprowadzeniu autorka wskazuje na brak spójnej metodologii potrzebnej do badań nad sztuką biometryczną. Wynika to przede wszystkim z transmedialnego charakteru i różnorodności realizowanych projektów, obejmujących m.in. fotografie, instalacje, performanse czy przestrzenie responsywne (*responsive enviroments*). Autorka wspomina analizy Nathaniela Sterna dotyczące prac Rafaela Lorenzo-Hammera czy koncepcję sztuki informacji Stephena Wilsona. Biorąc pod uwagę pionierskość projektów artystyczno-naukowych związanych z biometrią (opierających się na technikach identyfikacji parametrycznej), tworzy przegląd konkretnych praktyk artystycznych, ujmując je w cztery autorskie kategorie. Pierwsza z nich dotyczy projektów bazujących na technikach obrazowania medycznego (np. tomografii, rentgenografii, ultrasonografii), nazywanych również alternatywnymi portretami. Pozwalają one na polemikę z tworzeniem korelacji pomiędzy zobrazowanymi stanami fizjologiczno-anatomicznymi a stanami mentalnymi i emocjonalnymi. Druga grupa to przedsięwzięcia korzystające z diagnostycznych technik operacjonalizacji cielesnych

biosygnałów. Są to projekty, które za Miguelem Oritzem można nazwać *biosignal-driven art*, w które włączono nurty takie jak *brain art* czy preformanse posthumanistyczne, a także projekty wykorzystujące metody *self-trackingu*. Opierają się one na rejestrowaniu przepływu energii, która później zostaje poddana translacji np. na obraz czy dźwięk (działania te nazywane są również projektami biosensorycznymi). Kolejną grupę stanowią realizacje wykorzystujące *self-tracking*, któremu zwykle towarzyszą *wearable technologies*. Związane są one przede wszystkim z procesami monitorowania i samooptymalizacji ciała dzięki self-trackerom (np. opaskom z wbudowanymi sensorami) umożliwiającym autoetnograficzne badania czy performanse, które autorka wywodzi ze sztuki biosygnałów zapoczątkowanej w latach sześćdziesiątych. Czwartym i ostatnim elementem zaproponowanej przez Twardoch-Raś typologii są projekty problematyzujące i testujące technologie identyfikacji biometrycznej (parametry, które pozwalają na określenie fizycznych i behawioralnych cech organizmów). Są one częścią systemów teleinformatycznych, wykorzystywanych m.in. do uwierzytelniania tożsamości użytkowników. Autorka włącza również w perspektywę swoich badań kwestie związane z pandemią COVID-19 i specyficznym rozwojem np. technologii termograficznych, technologii namierzających, wskazuje też na odchodzenie od haptyczności na rzecz technologii bezdotykowych.

W poszczególnych rozdziałach Twardoch-Raś przygląda się związkom rozwoju nowych technologii oraz sztuki bio-artu. Interesujące wydają się rozważania na temat krytycznej refleksji dotyczącej bioparametryzacji i mechanizmów władzy/kontroli społecznej, a także Labów jako miejsc skrzyżowań sztuki, nauki i technologii, wykorzystujących współpracę między artystami a naukowcami. Kwestia laboratoriów w sztukach performatywnych jest tematem dobrze znanym i opracowanym, jednak autorka zwraca uwagę na współpracę pomiędzy różnego rodzaju ekspertami (choć nie tylko),

dążącymi do rozwoju czy wprowadzenia innowacji. Aspekt ten bywa pomijany w badaniach ośrodków laboratoryjnych czy kolektywów twórczych. W drugim rozdziale przedstawione są obszary sztuki biometrycznej, w których bioparametryzacja, obrazowanie medyczne i inne narzędzia są podstawą działalności artystycznej. Autorka zwraca uwagę na procedury pomiaru czy sposoby translacji ich wyników w wybranych metodach pomiaru, np. w pozytronowej tomografii emisyjnej (PET), której wykorzystanie omówione zostaje na przykładzie *Melanix.Execute* (2011) Marilène Oliver.

Trzeci rozdział zajmuje się analizą sztuki biometrycznej w perspektywie post- i transhumanizmu w kontekście postantropocenu, gdzie ludzka solidarność gatunkowa traktowana jest jako rodzaj kolonializmu. Szczegółowo omawiana jest koncepcja splecenia (czyli interferencja, splecenie ludzko-nie ludzkich praktyk i procesów), która poddana jest krytycznej analizie. Jak przekonuje autorka, samo splecenie ludzko-nie ludzkich aktorów nie stanowi automatycznie o zmianie paradygmatu z antropocentrycznego na postantropocentryczny. Biometria jest na tym polu całym systemem potencjalnych wykluczeń i nierówności związanych choćby z kwestiami biopolitycznymi, etycznymi czy ekonomiczno-politycznymi. W rozdziale tym analizowane są m.in. cyborgi, holobionty oraz różnego rodzaju bio-techno-ekosystemy. Kolejny rozdział zajmuje się Humanity+, czyli ulepszonym człowieczeństwem w wymiarach określonych przez transhumanizm. Analizowane są narracje związane z lifeloggingiem czy autoetnograficznym udoskonalaniem związanym z rozwojem nowych technologii. Zabiegi te mają uwolnić człowieka od jego cielesnych (materialnych) ograniczeń, czego przykładem mogą być nie tylko ingerencje o charakterze wzmacniającym ciało (jak np. implanty), ale również tworzenie „holograficznej nieśmiertelności”.

Piąty rozdział skupia się na zagadnieniach strategii afektywności w sztuce biometrycznej, które według Twardoch-Raś stanowią podstawę tego nurtu art-science osadzonego w biologicznych właściwościach ciała pozostającego w złożonej relacji z technologiami. Dalej autorka omawia *self-tracking* oraz inne „techniki siebie" w kontekście biopolityki i bioetyki. Zwraca uwagę na inwigilacyjny charakter bioparametryzacji, w tym na brak (zakładanej do pewnego stopnia) neutralności samej technologii, która uwikłana jest w dyskurs rasistowskiego determinizmu biologicznego. Artystyczne projekty biometryczne pozwalają na zrewidowanie, redefinicje i renegocjacje praktyk biopolitycznego stosowania technologii. W ostatnim rozdziale Twardoch-Raś proponuje do opisu sztuki biometrycznej własny projekt: estetykę postafektywną, która nie skupiałaby się na ontologiczno-epistemologicznym wymiarze projektów, ale ujmowałaby je w całej ich złożoności i relacyjności, równocześnie nie wyłączając ze swojego pola refleksji zjawisk codziennych. Estetyka postafektywna ma charakter transdyscyplinarny, gdzie narzędzia opisu czerpią między innymi z badań nad wizualnością, jak i komputacji, diagnostyki obrazowej oraz różnych koncepcji dyskursywnych, biomediacji, czy zagadnień politycznych.

Przedstawione powyżej tematy to tylko pobieżny przegląd zagadnień poruszanych w tej wnikliwej rozprawie. Ujęcie tematu w perspektywie różnorodnych koncepcji oraz autorskie opracowanie podejmowanych kwestii może stanowić wartościowy punkt odniesienia dla dalszych rozważań na temat sztuki biometrycznej.

Wzór cytowania:

Pysyk, Urszula, *Bioparametryzacja, postantropocentryzm i estetyka*

postafektywna, czyli sztuka biometryczna, „Didaskalia. Gazeta Teatralna” 2022 nr 168, https://didaskalia.pl/pl/artykul/bioparametryzacja-postantropocentryzm-i-estetyka-postafektywna-czyli-sztuka-biometryczna.

Autor/ka

Urszula Pysyk

Urszula Pysyk – absolwentka teatrologii UJ.

Źródło:
https://didaskalia.pl/artykul/bioparametryzacja-postantropocentryzm-i-estetyka-postafektywna-czyli-sztuka-biometryczna